

**„CRONICA DE LA IAȘI”.
PROFESORUL ȘI ARHEOLOGUL
NICOLAE URSULESCU LA 80 DE ANI**

BOGDAN-PETRU NICULICĂ
Muzeul Național al Bucovinei, Suceava
E-mail: niculicab@yahoo.com

**“The Chronicle from Iași.”
Professor and Archaeologist Nicolae Ursulescu’s 80th Anniversary**

*(Abstract)**

On March 31, 2023, in Iași, at the “Alexandru Ioan Cuza” University, a special event took place for the archeologists’ community: The homage of the 80 years of life of Prof. Dr. Nicolae Ursulescu, distinguished professor of the Iasi University. The event benefited from the participation of an impressive number of former and current collaborators and friends. In Romanian historiography and not only, Professor Ursulescu is considered a pioneer in certain segments of archaeological research, having a broad humanistic view and an unlimited horizon on the science and understanding of life itself. He was and is received as a strong voice in the academic environment, his name being linked not only to the beginnings of archaeological research at the University of Suceava, but also to a number of important achievements in the field, which brought him a well-deserved national and international recognition.

Keywords: Nicolae Ursulescu, Iași, 80th anniversary, archaeology, research, international recognition.

(Rezumat)

În 31 martie 2023, la Iași, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, a avut loc un eveniment aparte pentru comunitatea arheologilor: omagierea celor 80 de ani de viață ai prof. univ. dr. Nicolae Ursulescu, distins dascăl al universității ieșene. Evenimentul a beneficiat de participarea unui număr impresionant de foști și actuali colaboratori și prieteni. În istoriografia românească și nu numai, profesorul Ursulescu este considerat un deschizător de drumuri în anumite segmente ale cercetării arheologice, având o privire umanistă, largă, și un orizont nelimitat asupra științei și înțelegerii vieții în sine. A fost și este receptat ca o voce puternică în mediul academic și universitar, de numele său fiind legate nu doar începuturile cercetărilor arheologice la universitatea suceveană, ci și o serie de realizări marcante în domeniu, ceea ce i-a adus o binemeritată recunoaștere națională și internațională.

Cuvinte-cheie: Nicolae Ursulescu, Iași, aniversarea a 80 de ani, arheologie, cercetare, recunoaștere internațională.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Născut în 2 aprilie 1943 la Iași, din părinți intelectuali (la Chișinău, tatăl, Nicolae, director al Școlii Normale, a predat limba română, iar mama, Maria, originară din Basarabia, istoria), absolvent al ilustrului liceu „Nicolae Bălcescu” din Brăila, precum și al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1960–1965), tânărul Nicolae Ursulescu a ales, grație mediei, Institutul Pedagogic de 3 ani din Suceava, care tocmai beneficia de înființarea, în anul școlar 1964/1965, a secției Istorie-Geografie. Ca urmare a dispariției secției menționate, începând cu 1984, Nicolae Ursulescu își va desfășura activitatea la Institutul Politehnic din Iași, până în toamna anului 1989, când obține postul de lector universitar la Facultatea de Istorie-Filozofie a universității ieșene. În istoriografia noastră și nu numai, profesorul Ursulescu este considerat un deschizător de drumuri în anumite segmente ale cercetării arheologice, având o privire umanistă, largă, fiind binecuvântat cu un orizont nelimitat asupra științei și înțelegerii vieții în sine. El a fost și este receptat ca o voce puternică în mediul academic și universitar, de numele său fiind legate nu doar începuturile cercetărilor arheologice la universitatea suceveană, ci și o serie de realizări marcante în domeniu, ceea ce i-a adus o binemeritată recunoaștere națională și internațională¹.

În 31 martie 2023, ora 12, la Iași, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, în Sala H1 (arhiplină), corpul H – *Casa Catargi* –, unde funcționează și Centrul Interdisciplinar de Studii Arheoistorice (inițiat de N. Ursulescu), a avut loc un eveniment aparte pentru comunitatea noastră, a arheologilor. Este vorba despre omagierea celor 80 de ani de viață ai prof. univ. dr. Nicolae Ursulescu, distins dascăl al universității ieșene. Evenimentul a beneficiat de participarea unui număr impresionant de foști și actuali colaboratori și de prieteni, moderator fiind prof. univ. dr. Mihai Cojocariu, fost prodecan vreme de 16 ani al Facultății de Istorie, care a avut prilejul să colaboreze vreme îndelungată (administrativ vorbind) cu Nicolae Ursulescu, pe care l-a caracterizat ca fiind un luptător, în timp ce prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, membru corespondent al Academiei Române și director la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, prezent în sală, l-a apreciat ca sufletist. Profesorul Cojocariu a rememorat perioadele dificile din trecutul facultății, lipsurile financiare, subliniind energia și vitalitatea profesorului Ursulescu, dedicat total meseriei și instituției.

A urmat cuvântul domnului academician Victor Spinei, vechi prieten și colaborator de o viață al profesorului Nicolae Ursulescu, care a accentuat bucuria momentului, exprimându-și speranța în imprimarea acestuia în memoria celor prezenți și nu numai, arătând că este sărbătorit unul dintre „dascălii de prestigiu ai Universității ieșene, cu reverberații naționale și internaționale”, semnalând că în

¹ Vezi și: Mihai Iacobescu, *Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava. File de istorie (1963–2003)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2003, *passim*; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iași, Editura „Prințes Edit”, 2004, p. 553; Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei. Personalități, localități, societăți, presă, instituții*. Colaboratori principali: Erich Beck, Adriana Chindriș, Elena Pintilei, Bogdan Petru Niculică, vol. III, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018, pp. 731–734; Victor Spinei, *Nicolae Ursulescu*, voce în: Victor Spinei, Dorina N. Rusu (eds.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. V (S–Z), Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2021, pp. 398–400.

volumul de studii colective, editat cu prilejul omagierii celor 80 de ani de viață, semnează oameni de știință care l-au stimat și stimează.

Discursul academicianului Victor Spinei s-a axat pe reliefarea diacronică a vieții și carierei profesorului Ursulescu, punctând cu precizie momente-cheie ale devenirii sale. Astfel, au fost amintite perioada de început, apoi cea universitară și timpurile recente, cu detalii care, uneori, au făcut deliciul publicului prezent. S-a arătat că Nicolae Ursulescu a contribuit decisiv la înviorarea și dinamizarea arheologiei ieșene, Domnia sa reprezentând unul dintre factorii de continuitate al marilor dascăli din trecut, precum Mircea Petrescu-Dîmbovița, Marin Dinu, Nicolae Gostar, Vasile Neamțu, Gheorghe Platon, specialiști de vârf, care l-au impresionat și l-au amprentat definitiv. S-a amintit de practica arheologică din anii studenției (atunci a început colaborarea dintre Victor Spinei și Nicolae Ursulescu, pe șantierele de la Cucuteni și Cătămărești), când, sub coordonarea profesorilor Mircea Petrescu-Dîmbovița și Marin Dinu, au fost acumulate o serie de tehnici, metode de cercetare, cunoștințe și s-au creat relații de prietenie și științifice pentru o viață. Au fost trecute în revistă și momentele mutării de la Suceava la Iași, cultura generală solidă, dar și felul de a fi, vivace, al profesorului Ursulescu. Academicianul Victor Spinei a conturat elegant, citând din Oscar Wilde: „Numai spiritele foarte înguste își găsesc un adăpost printr-o seriozitate excesivă”.

Cei care au luat contact cu Nicolae Ursulescu îi recunosc foarte bine eleganța prezenței sociale, umorul și versatilitatea. Tenace, ambițios și înzestrat cu har, Nicolae Ursulescu a susținut cursuri variate, a editat cărți, a întreprins săpături de rezonanță, precum cele de la Suceava, Preutești, Mihoveni, Prăjeni, Târgu Frumos, Isaiia ș.a.m.d. (prezente azi pe harta arheologică a Europei preistorice), a organizat expoziții naționale și internaționale, elaborând ghiduri, cataloage și repertorii, veritabile instrumente de lucru pentru specialiști, indispensabile studiului științific.

Au fost sublinate, de asemenea, de către academicianul Victor Spinei, raporturile cordiale cu mari personalități ale arheologiei europene, precum Svend Hansen, Bernhard Hänsel, Hermann Parzinger și alții, unii dintre aceștia „beneficiind” de recenzii deloc blânde, atunci când nu au fost conforme cu adevărul istoric specific regiunilor noastre, perfect stăpânit de Nicolae Ursulescu; pe de altă parte, arheologi de renume din Europa l-au citat și recomandat în bibliografiile lor, dovadă a aprecierii ținutei științifice, a exigenței profesionale. Bun cunoscător al operei lui Nicolae Ursulescu, Victor Spinei a arătat limpede că știința, istoria nu se pot face pe metrul pătrat al unui județ, profesorul Ursulescu având, așa cum se desprinde din lista lucrărilor sale științifice, o privire largă, diacronică și sincronă. În același timp, a fost accentuată colaborarea cu Universitatea din Bari, Nicolae Ursulescu fiind cel care a inițiat legăturile de care au beneficiat deopotrivă cadre didactice și studenți. Nu doar profesional, ci și uman, Nicolae Ursulescu a sprijinit colegii din Basarabia în anii dificili de după 1990, a creat stagii de documentare, a sprijinit colaborarea/reciprocitatea participării la șantierele arheologice din România și Republica Moldova, în mod deosebit fiind apreciată relația profesională excelentă cu un mare prieten al arheologiei noastre, prof. univ. dr. Ion Niculiță. A fost felicitată inițiativa lui Nicolae Ursulescu de a transforma ceea ce începuse ca un volum dedicat regretatului profesor Nicolae Gostar în cartea de vizită, mai apoi, a arheologilor și

specialiștilor în istorie veche și antică de la Facultatea de Istorie, periodicul *Studia Antiqua et Archaeologica*, încurajarea colaborărilor naționale și internaționale cu varii universități. S-a amintit și aplecarea lui Nicolae Ursulescu către istoriografie, prin publicarea unor materiale originale, interpretative, în legătură cu mai vechi contribuții, semnate de iluștrii noștri cărturari Nicolae Iorga, Dimitre Onciul, Gheorghe Brătianu. Profesorul a scris elegant despre amintirea mentorilor și profesorilor ieșeni: Mircea Petrescu-Dîmbovița, Nicolae Gostar, Marin Dinu, Attila László. Nu au lipsit nici referirile la sprijinirea doctoranzilor și tinerilor arheologi în devenire, pentru mulți dintre aceștia fiind identificate, deloc facil, posturi în care să își valorifice competențele dobândite în timpul anilor de studiu. Între marile realizări se numără și cooptarea lui Nicolae Ursulescu în colectivul care a redactat tratatul de *Istoria Românilor* (edițiile din 2001 și 2010) și *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, lucrare monumentală a Academiei Române, în cinci volume, finanțată și editată de Muzeul Național al Bucovinei din Suceava, în 2021. Elogierea vieții, activității de teren și didactice a profesorului Ursulescu s-a încheiat cu un citat la care academicianul Victor Spinei ține mult, extras din Voltaire – „Darul cel mai frumos pe care Cel de Sus l-a făcut omenirii constă în a oferi dragostea pentru muncă” –, însușire care l-a caracterizat permanent pe Nicolae Ursulescu.

A urmat alocuțiunea doamnei dr. Senica Țurcanu (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), fostă studentă și colaboratoare a domnului profesor Ursulescu, care a accentuat latura umană, dedicația și deschiderea pentru tinerii de la Istorie Veche, rememorând câteva dintre momentele care le-au marcat colaborarea. Între acestea, a subliniat situația dificilă din toamna anului 1989, în care profesorul Ursulescu a venit la catedră, cu doar câteva luni înaintea prăbușirii comunismului și la doi ani de la revolta studenților ieșeni (care ceruseră „lumină să-nvățăm și apă să ne spălăm”). Doamna Senica Țurcanu a accentuat sprijinul total, deschiderea bibliotecii personale, cu traduceri din texte aproape inaccesibile la acea vreme, scrise uneori pe hârtii subțiri, transparente, de proastă calitate, precum și maniera incredibilă în care Nicolae Ursulescu reușea să capteze dragostea și aprecierea studenților. Ca prim doctorand al acestuia, Senica Țurcanu a arătat și beneficiile colaborării științifice peste ani, în cadrul unor proiecte de anvergură, expoziții, cataloage, remarcând spiritul incisiv critic, atenția pentru detalii, ceea ce i-a permis să cunoască mult mai clar atât omul, cât și specialistul Nicolae Ursulescu, despre care a spus că a beneficiat, pe deplin, de-a lungul vieții, de „îndrăzneala gândului”. Aceasta i-a permis, am adăuga noi, să fie un antemergător în câteva domenii de substanță, reliefate minuțios de doamna Țurcanu: exploatarea preistorică a sării din saramură, Nicolae Ursulescu fiind fondatorul arheologiei sării din România; a fost primul care a scris despre idoli androgini de la noi, despre semnificația numerelor și viața religioasă, pe baza descoperirii celebre de la Isaiia; a fondat CISA (Centrul Interdisciplinar de Studii Arheoistorice”. Totodată, Senica Țurcanu a vorbit despre însemnătatea unui dascăl, care excede ceea ce scrie din punct de vedere științific un universitar, arătând că profesorul Ursulescu a pregătit, format, sprijinit și călăuzit generații de studenți, care astăzi sunt parte vie a organismului elitei intelectuale românești, aici și peste hotare, dovadă a actului didactic științific, a metodei, a spiritului liber și umanității de care a dat dovadă domnul Ursulescu, ceea ce, în

opinia semnatarului acestor rânduri, i-a conferit *unicitate* în cercurile noastre științifice și l-a făcut extrem de popular. La final, dr. Senica Țurcanu a oferit profesorului, din partea Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, o plachetă „*ca recunoaștere a contribuțiilor deosebite în cercetarea Preistoriei, a eforturilor depuse pentru formarea a numeroase generații de arheologi și în semn de apreciere și mulțumire pentru susținerea necondiționată a proiectelor muzeale realizate de Muzeul de Istorie a Moldovei*”.

Dr. Aurel Melniciuc, manager al Muzeului Județean Botoșani, a oferit, de asemenea, din partea instituției, o Diplomă de Excelență pentru „*întreaga activitate și buna colaborare științifică cu Muzeul Județean Botoșani*”. În puține cuvinte, dar bine alese, a fost conturată contribuția definitorie a profesorului Ursulescu la cunoașterea preistoriei județului Botoșani, colaborarea cu instituția muzeală începând din 1962 – așadar în urmă cu „doar” 60 de ani –, de-a lungul deceniilor legându-se prietenii și fructuoase relații științifice cu arheologi de renume de la Botoșani, precum regretatul Paul Șadurschi și dr. Maria Diaconescu, reputat preistorician.

Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a luat cuvântul și, în stilul său specific, consacrat, pe care noi, arheologic, l-am denumi cu ușurință „marker cultural”, a prezentat un număr de trei secvențe de raportare la domnul profesor Ursulescu: 1. Cei doi au colaborat, vreme de peste 40 de ani, la Institutul Politehnic din Iași, la Suceava, la Universitatea ieșeană, dar și în domeniul elaborării unor lucrări de anvergură: tratatul de *Istoria Românilor și Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*; 2. Profesorul Ursulescu este un „om temeinic, pasionat, harnic, bătaios pentru arheologie, venea cu plăcere la ore”; 3. Ca om: „un om deschis, cu umor, tonic, echilibrat”, „care știe să zâmbească și să râdă, când îl întâlnești îți face plăcere, îți oferă încredere și speranță”.

Un alt cuvânt a rostit și domnul conf. univ. dr. hab. Dumitru Boghian (Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava), la rândul său prieten și colaborator al domnului Ursulescu, care a notificat apăsător că trebuie recunoscută și „preistoria sa existențială suceveană”, multe dintre calitățile umane și profesionale etalate de antevorbitori fiind formate și rodind în perioada universitară suceveană, împlinindu-se ulterior în cea ieșeană. Socotindu-l „ctitor de oameni, de instituții, de publicații, de lucrări științifice”, Dumitru Boghian a mai punctat necesitatea ca „trinitatea de la Târgu Frumos” (Nicolae Ursulescu, Dumitru Boghian, Vasile Cotiugă) să finalizeze monografia sitului preistoric, care, treptat, pare a intra într-o uitare nemeritată.

Prof. univ. dr. Alexander Rubel, directorul Institutului de Arheologie din Iași, de asemenea foarte apropiat de profesorul Ursulescu, a exprimat cu eleganță recunoștința instituției pe care o reprezintă, subliniind că numeroși foști doctoranzi ai acestuia au fost angajați la Institut, în cadrul departamentului Preistorie, reprezentând cadre de nădejde. Ultima alocuțiune i-a aparținut domnului dr. Adrian Poruciuc (Institutul de Arheologie, Iași), care a observat, parcurgând unele dintre lucrările lui Nicolae Ursulescu, capacitatea acestuia de a se desprinde de vechi, de a se adapta la nou, de a oferi ipoteze, fiind recunoscut în comunitatea științifică de la noi ca un specialist cu viziune.

După acest segment al manifestării omagiale, „cerneala veacurilor” a fost așternută a doua oară pentru profesorul Nicolae Ursulescu: conf. univ. dr. Vasile Cotiugă,

continuatorul său la catedră și un alt mare prieten al arheologilor suceveni, a sumarizat cel de-al doilea volum omagial dedicat profesorului, cu prilejul împlinirii, în 2 aprilie, a nobilei vârste de 80 de ani. Primul volum, publicat în anul 2008, când au fost marcați cei 65 de ani de viață², a beneficiat, la rândul său, de o binemeritată recunoaștere științifică europeană, fiind astăzi prezent în cele mai importante biblioteci din Londra, Berlin, Viena, Paris, Roma, Sofia, Chișinău, Cracovia, Varșovia ș.a.

Revenind la actuala apariție editorială, arătăm că aceasta a fost realizată – în condițiile excelente cu care ne-a acomodat de mulți ani – de către prestigioasa editură „Cetatea de Scaun” din Târgoviște, manageriată de un împătimit de istorie și arheologie, Dan Mărgărit (soția sa, cunoscuta prof. dr. Monica Mărgărit, specialist în preistorie, cadru didactic al Universității „Valahia” din Târgoviște, semnează un studiu în acest volum). Prezentul volum omagial, intitulat sugestiv *Fontes Perennitatis. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu octogesimum annum peragentis*, a fost elaborat în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, al Facultății de Istorie și al Centrului Interdisciplinar de Studii Arheoistorice, fiind editat de către trei dintre discipolii Profesorului: dr. Vasile Cotiugă, dr. Felix-Adrian Tencariu și dr. Andrei Asăndulesei. Cartea este științific solidă, cuprinzând nu mai puțin de 678 de pagini în format A4, incluzând 31 de contribuții științifice valoroase, semnate de 67 de autori – așa cum este rânduit în mediul academic –, cu o paletă crono-istorică largă, în deplin acord cu temele abordate de-a lungul carierei științifice de profesor Nicolae Ursulescu.

Volumul este deschis de *Tabula Gratulatoria* (pp. 11–13), în care se regăsesc nu mai puțin de 203 de specialiști în istorie și arheologie, din țară și străinătate, care au întreținut legături profesionale și umane semnificative cu Nicolae Ursulescu. Urmează un medalion semnat de conf. univ. dr. Vasile Cotiugă, *Magistrul la ceas aniversar* (pp. 15–18), o relatare sintetică care augmentează locul, rolul, importanța și destinul profesional-uman al lui Nicolae Ursulescu. Sunt trecute în revistă principalele momente-cheie în evoluția academică și nu numai, pline de neprevăzut, realizări și uneori neconvenționale opinii, ceea ce necesită, credem noi, începerea redactării memoriilor sale. Aflăm despre mentori, colaboratori, șantiere, tarele sistemului ante-decembrist, despre importanța devenirii profesionale a celor aproape 20 de ani petrecuți la Suceava, desăvârșirea sub auspiciile universității ieșene, direcțiile de cercetare, tematicile abordate și contribuțiile de referință în domeniul arheologiei.

Paginile 19–47 sunt rezervate segmentului intitulat *Nicolae Ursulescu – lista publicațiilor (studii, articole, rezumatele comunicărilor, rapoarte arheologice, cronici științifice, recenzii)*, structurat cronologic/pe ani, acesta reprezentând un instrument de lucru bio-bibliografic de referință pentru domeniul nostru, din care pot fi extrase cu ușurință informațiile necesare. Cantitativ, vorbim despre nu mai puțin de 22 de volume, 248 de articole, 245 de comunicări, care atestă o paletă largă de

² *Itinera in praehistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu quinto et sexagesimo anno*. Ediderunt Vasile Cotiugă, Felix Adrian Tencariu et George Bodi, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, 355 p.

preocupări, de la arheologie la muzeografie, de la preistorie la istoria antică și medievală, ceea ce definește pe deplin trăsătura de universitar de excepție, polyvalent.

În ceea ce privește conținutul în studii al prezentului volum omagial, desfășurat între paginile 49 și 678, cele 31 de contribuții sunt semnate de nume importante ale arheologiei naționale europene și acoperă subiecte variate, începând cu paleoliticul mijlociu din aria carpatică, continuând cu neoliticul, eneoliticul (care, desigur, în acord cu domeniul predilect la profesorului Ursulescu, prevalează), epoca bronzului, epoca fierului, apoi cercetări arheologice de teren, istoriografie, toponimie, etnoarheologia sării. Trecem în revistă numele care semnează aici: Svend Hansen (Institutul German de Arheologie – directorul Secției Eurasia; Freie Universität, Berlin), Andreea Țerna, Robert Hofmann și Johannes Müller (Universitatea din Kiel, Germania), Clive Bonsall (Universitatea din Edinburgh, UK), Selena Vitezovič și Dragana Antonovič (Institutul de Arheologie, Belgrad, Serbia), Vitalii Rud (Institutul de Arheologie, Kiev, Ucraina), Victor Kosakivskiy (Universitatea Pedagogică de Stat, Vinnytsia, Ucraina), Olha Zaitseva (Universitatea „Borys Grinchenko”, Kiev, Ucraina), Marin Cârciumar, Marian Cosac și Monica Mărgărit (Universitatea „Valahia”, Târgoviște), Sabin Adrian Luca, Gheorghe Lazarovici și Marius-Mihai Ciută (Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu), Adina Boroneanț și Adrian Bălășescu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Sanda Băcueț Crișan (Muzeul de Istorie și Artă, Zalău), Cristian Virag (Muzeul Județean Satu Mare), Gabriel Tiberiu Rustoiu și Cristinel Fântâneau (Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia), Florentin Perianu (Muzeul Național Brukenthal, Sibiu), Oana Gâză, Mirela Mihon și Doru Păceșilă (Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, București), Silviu Gridan (Asociația „ArheoVest”, Timișoara), Ionela Luiza Melinte, Constantin Aparaschivei, Bogdan Petru Niculică și Ion Mareș (Muzeul Național al Bucovinei, Suceava), Sergiu Popovici (Agenția Națională Arheologică, Chișinău, Republica Moldova), Vasilica Mirza (Muzeul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași), Attila László, Marius Alexianu, Neculai Bolohan, Vasile Cotiugă, Andrei Asândulesei, Felix-Adrian Tencariu, Luminița Bejenaru, Radu-Alexandru Brunchi, Casandra Brașoveanu, Eliza-Ioana Crețu, Ana Drob, Florica Mățău, Mihaela Asândulesei (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași), Senica Țurcanu și Loredana Solcan (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), Lăcrămioara-Elena Istina (Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău), Cornelia-Magda Lazarovici, Diana-Măriuca Vornicu și George Bodi (Institutul de Arheologie, Iași), Adrian Poruciu și Radu-Gabriel Furnică, cercetători independenți (Iași), Dumitru Boghian și Sorin Ignătescu (Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava), Sergiu-Constantin Enea (Liceul Teoretic „Ion Neculce”, Târgu Frumos), Ciprian-Cătălin Lăzanu (Muzeul Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui), Roxana Munteanu și Daniel Garvăn (Muzeul Județean Buzău), Mădălina Stănescu (Muzeul Vrancei, Focșani), Carol Kacsó (Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Baia Mare), Vasile Diaconu (Complexul Muzeal Național Neamț – Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț), Beatrice Kelemen și Ioana Rusu (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca), Daniel Ciucălău (cercetător independent, Botoșani),

Dimitrie-Ovidiu Boldur (Direcția Județeană pentru Cultură, Bacău), și, semnatar postum, regretatul cercetător Stanislav Țerna. În ceea ce privește conținutul științific, volumul conține materiale de excepție, care marchează adevărate turnuri în anumite problematici/abordări de interes (artefacte paleolitice, industria materiilor dure animale, cronologie, stratigrafie, datări radiocarbon, ceramologie, abordări tehnologice, plastică antropo- și zoomorfă, ornamentarea corpului, complexe rituale, istoriografie ș.a.); deși este, prin excelență, un produs dedicat cercetătorilor din domeniu, volumul de față poate fi totuși accesat și de studenții profilului arheologie, care pot urmări modele de analiză metodică interdisciplinară.

Cuvântul prof. univ. dr. Nicolae Ursulescu a fost nu doar emoționant, ci, prin conținut, structură și elocvență, a constituit un mesaj de viață, o privire puternică, sintetică, pragmatică, realistă, asupra destinului său uman și mai ales profesional, care a fost completat fericit de o familie împlinită, căreia i-a adus mulțumirile, la fel ca proniciei cerești. Tocmai de aceea, el a și subliniat faptul că existența sa profesională a fost condiționată de anumite evenimente, tare politice și specificități ale vechiului sistem antedecembrist, dar, din păcate, cu translări în ceea ce noi am îndrăzni să denumim „economia intelectuală” de după 1990, cu momentul de referință 2010 (sau, în spusele elegante ale profesorului Ursulescu, viața sa a stat „sub spectrul unor întâmplări, sau mai bine zis imixtiuni de ordin politico-legislativ, care s-au tot schimbat”, „o viață desfășurată între întâmplări și opțiuni”). Între primele amintiri: foamea, bonurile, nelipsita lampă cu gaz, căratul apei, lipsa telefoanelor mobile și a televizorului, dar și prezența radioului/difuzorului, ca factor pozitiv în educație, prin piesele de teatru, opere, comentariile pe diverse teme, care l-au ajutat să dobândească o cultură în acea epocă. „Microbul” istoriei și aplecarea spre științele umaniste i-a fost insuflat de mama sa, care l-a întreținut cu povești, legende, mituri, în timp ce stilistica frazei și gramatica au fost în preocuparea tatălui. De asemenea, au fost amintiți și dascălii care l-au marcat profund, oameni cu pregătire solidă, care au știut cum să ocolească elegant constrângerile vremii: învățătorul Postelnicu, timp de doar trei ani (trimis la Canal), profesorul de istorie Gh. Robescu și cel de latină, A. Niculescu. Referindu-se la perioada dinaintea studenției, câteva gânduri au fost reliefate și ca o privire comparativă în legătură cu așa-zisa reformă a învățământului din zilele noastre, fiind accentuat faptul că profesorii pe care i-a avut până în 1960 erau aproape în totalitate formați în perioada interbelică, ceea ce a reprezentat un mare avantaj. Profesorul Ursulescu a vorbit și despre exigența profesorilor de atunci, dar și despre necesitatea ca aceasta să fie manifestată și față de propria persoană, pentru a asigura o calitate și o evoluție pozitivă.

În ceea ce privește perioada studenției (1960–1965), el a subliniat de la început personalitatea prof. univ. dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița, care l-a „cucerit prin multitudinea de cunoștințe, prin pasiunea cu care căuta să le transmită studenților” și importanța participării, sub conducerea acestuia, la săpăturile de la Cucuteni – *Cetățuie* și *Dâmbul Morii*. Nu a fost uitat nici universitarul Marin Dinu, al cărui rol în pregătirea profesională a lui Nicolae Ursulescu a fost deosebit de important. Activitatea desfășurată la Suceava a fost prolifică, marcată de unicitatea oamenilor și a acestui spațiu geografic (să ne amintim aici de *Spiritus loci*,

discursul de referință susținut de Nicolae Ursulescu în 7 decembrie 2009, când a devenit *Doctor Honoris Causa* al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava)³, profesorul marcând momentele mai importante: varii activități de catedră, examene de admitere și licență, coordonarea primelor lucrări de licență, admiterea la doctorat, susținerea tezei (firește, cu avizul Comitetului Județean de Partid – evenimente relatate într-o notă ușor umoristic-ironică), în fața unei comisii din care făceau parte profesorii Dumitru Berciu și Hadrian Daicoviciu, coordonator fiind prof. univ. dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița, mentorul său.

A urmat povestea publicării tezei, la *Junimea* din Iași, care a solicitat o adeverință de la conducerea instituției care să confirme redactarea în afara programului, conform „indicațiilor cabinetului 2”, apoi lipsa posibilității promovării (până după 1990). De remarcat sprijinul colegilor de la Muzeul Județean de Istorie din Suceava (condus la acea vreme de prof. Octav Monoranu), care au publicat teza (doar o parte din aceasta), atât ca supliment, separat, cât și în paginile periodicului „Suceava”. Totodată au fost sumarizate etapele 1984–1989, când a activat la Institutul Politehnic din Iași și din 1989 până la momentul pensionării, în 2008, fiecare dintre acestea cu sincope, vicisitudini, dar și împliniri.

Dar să explicăm pe scurt spusele profesorului Ursulescu. Momentele de referință au fost în primul rând imposibilitatea de a accesa, din cauza legilor de atunci, bursa regională, motivul fiind apartenența părinților la breasla profesorilor, astfel fiind nevoit să ia drumul Iașului, deși la București ar fi fost mai ușor, având rude în capitală; apoi, maniera în care a ajuns să predea la Institutul Pedagogic de 3 ani de la Suceava, în contextul în care, deși media îi permitea să acceseze un post în București, „disparația” postului (fiind invocată lipsa buletinului emis în capitală) l-a așezat în fața unei alegeri: unul dintre Institutele Pedagogice de la Suceava și Constanța (posturi neafișate, o altă practică, comună și ticăloasă a sistemului). Povestea este, aparent, una amuzantă, dar realitatea trebuie să fi fost crudă și a influențat, prin metehnele sistemului, destinul profesional al tânărului Nicolae Ursulescu. Un alt moment a fost desființarea, în 1984, a profilului Istorie-Geografie de la Suceava, consecința fiind mutarea la Iași și desfășurarea activității didactice, până în toamna anului 1989, la Institutul Politehnic din Iași, unde a fost nevoit să predea un curs special (*Probleme fundamentale ale istoriei României*), care nu avea legătură cu pregătirea sa de arheolog, oarecum o cezură în activitatea sa normal. Totuși, în discurs, Nicolae Ursulescu a arătat că, și în acel context, a căutat să se adapteze realității dure și să întrevadă posibilitățile unor acumulări științifice, să facă anumite racorduri, care, până la urmă, i-au fost folositoare, lărgindu-i orizontul uman și științific: i s-a întărit convingerea că arheologia este o parte a istoriei.

De remarcat faptul că și în acele timpuri, în acele medii pe care le-a frecventat, a întâlnit oameni de mare valoare umană și profesională, care i-au fost

³ Nicolae Ursulescu, „«Spiritus loci» dans la préhistoire de la Bucovine”, în „Codrul Cosminului”, S.N., anul XVI, nr. 1, 2010, nr.1, pp. 21–28; Mircea Ignat, „Une reconnaissance bien méritée: l'accordage du titre de Doctor Honoris Causa au professeur Nicolae Ursulescu”, în „Codrul Cosminului”, S.N., anul XVI, nr. 1, 2010, pp. 167–173.

model și care l-au sprijinit, între aceștia, regretatul profesor Ion Agrigoroaiei (decan al Facultății de Istorie și Filozofie între 1985 și 1990) fiind menționat pentru sprijinul pe care i l-a acordat în ocuparea postului de lector la universitatea ieșeană, în septembrie 1989. Acesta a fost un moment binevenit pentru cariera profesorului Ursulescu, care, treptat, a ocupat pozițiile de conferențiar și profesor universitar, ajungând totodată coordonator de doctorate și, ulterior, profesor emerit.

În evoluția de după 1990 a universității, a sprijinit înființarea catedrelor de specialitate, a inițiat înființarea Centrului Interdisciplinar de Studii Arheologice, publicarea revistei „*Studia Antiqua et Archaeologica*”, a obținut granturi, a sprijinit colegii din muzee la realizarea unor cataloage și expoziții naționale și internaționale. De asemenea, a încurajat tinerii pe drumul arheologiei, pentru mulți reușind identificarea unor posturi în care au confirmat. În anul 2008, anul pensionării, la cei 65 de ani, în plină activitate creatoare, el reușea să ducă la bun sfârșit numeroase proiecte personale și colective, care și-au lăsat amprenta definitiv în istoria Universității.

Un ultim acces nervos al sistemului l-a constituit desființarea pozițiilor de profesor consultant, alături de catedre – legea Funeriu; prin urmare, Nicolae Ursulescu a fost îndepărtat de activitatea universitară, ceea ce, nu doar din punctul nostru de vedere, a adus un imens prejudiciu breslei arheologilor și nu numai din țara noastră, un întreg corp profesoral cu mare experiență fiind exclus, tăindu-se practic puntea de legătură cu generația următoare, creând instabilitate instituțională.

Domnul profesor Ursulescu a arătat că, pe parcursul celor 60 de ani de activitate în domeniul arheologiei, a trecut prin diverse experiențe. De-a lungul deceniilor și-a însușit, metodic, diferite metode de cercetare, de la cele simple stratigrafice, definite de citirea pereților secțiunilor, la practicarea casetelor, la inserarea/acceptarea/valorificarea noilor teorii și metode în cercetarea arheologică, reconstituirea vieții omului din trecut (fie el preistoric sau nu), accesul la interdisciplinaritate și rolul vital al cercetării non-invazive. A subliniat rolul definitiv al CISA (Centrul Interdisciplinar de Studii Arheologice) și importanța grantului obținut în 2006, care a facilitat dotarea cu aparatură modernă, fapt care a condus la obținerea unor rezultate științifice de referință pentru arheologia românească. Privind în urmă, profesorul Ursulescu a arătat că sunt într-adevăr mulți, mulți ani, încheindu-și discursul (ca o autocaracterizare) citându-l pe Nichita Stănescu: „nu sunt bătrân, sunt străvechi”.

În ceea ce ne privește, ca o concluzie a discursului, reținem că viața (inclusiv cea științifică) este plină de neprevăzut, ceea ce necesită adaptabilitate, curaj, atitudine, multă trudă, dar și puțin noroc și prieteni de nădejde. Evoluția rapidă, în doar câteva decenii, a țării noastre (de la lipsuri, astăzi de neconceput, precum curentul electric, la calculatoare și internet), a necesitat și evoluția individuală, corelată cu accesarea modulatorie a timpurilor, uneori cu expectative, uneori cu apăsare pe accelerație, în funcție și de sistemul politic. Tranzitarea deceniilor a avut prin urmare un numitor comun: voința și capacitatea de muncă a profesorului Ursulescu.

În încheierea acestor rânduri, prea puține pentru a evoca multitudinea trăsăturilor și valențelor umane și profesionale manifestate de profesorul Nicolae Ursulescu

în cei 60 de ani de activitate în domeniul arheologiei, explicăm titlul ales de noi: „Cronica de la Iași”. Adoptat de Bucovina, la mijlocul anilor '60 ai secolului trecut, nevoit să o părăsească din cauza uneia dintre marile erori ale sistemului antedecembrist, anume desființarea specializării Istorie-Geografie de la Suceava, ajuns în toamna anului 1989 la Facultatea de Istorie a celei mai vechi universități din România, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, la rândul său, profesorul Nicolae Ursulescu a „adoptat” cu drag doctoranzi și arheologi din Bucovina, sprijinindu-i necondiționat, fiindu-le călăuză de-a lungul vieții științifice. Poate că o potrivită raportare care poate fi aici folosită, este cea la o cronică – carte de învățătură, izvor de mentalitate autentic bucovineană, sănătoasă, hrănitoare pentru suflete – *Cronica de la Arbore* a lui Toader Hrib, întemeietorul unuia dintre cele mai frumoase muzee sătești, un alt om vrednic, care a sfințit locul și vremurile. Așa nota bătrânul gospodar în jurnalul său, în 2 ianuarie 1969: „în fiecare zi, o oră sau jumătate, să lucrezi și pentru neamul tău”. Nu putem noi, desigur, cuantifica deceniile pe care profesorul Ursulescu le-a dăruit neamului său. Nici posteritatea nu va putea cuprinde totalitatea realizărilor sale. Știm că unele dintre acestea sunt tainic păstrate în sufletul său, care se bucură atunci când vede foști studenți și colaboratori că au reușit în domeniul fascinant și anevoios al arheologiei. Știm că el a dăruit, asemenea altor dascăli ai neamului nostru, timp, energie, suflet, fără rezerve.

Prof. univ. dr. Nicolae Ursulescu, între academicianul Victor Spinei (stânga) și prof. univ. dr. Mihai Cojocariu (dreapta).

Sursa: Arhiva personală Bogdan-Petru Niculică.

Nicolae Ursulescu, meșter iscusit în folosirea cuvântului scris sau rostit, creator al unor compoziții științifice durabile în arheologia europeană, marchează o altă generație de iluștri savanți și universitari ieșeni, o parte a sufletului acestora fiind transferată în inima sa, căci acesta este destinul marilor profesori, să transfere,

arc peste timp, simbolistici, evidențe, contraste, idealuri, concepte, mesaje, care să constituie un model pentru viitorime. În noi, cei de azi, participanți sau nu la manifestarea din 31 martie 2023, a fost transferată o parte a energiei creatoare și vitale, a cuvântului ales, a sufletului, a dedicației, a onoarei și a demnității, a atitudinii de viață a Profesorului, Arheologului, Omului Nicolae Ursulescu. Răsplata pentru Domnia sa suntem noi, cei de acum, și arheologii din următoarea generație.

La mulți ani, Domnule Profesor!

Bibliografie

1. Cotiugă, Vasile, Tencariu, Felix-Adrian, Bodi, George, *Itinera in praehistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu quinto et sexagesimo anno*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
2. Iacobescu, Mihai, *Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava. File de istorie (1963–2003)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2003.
3. Ignat, Mircea, „Une reconnaissance bien méritée: l'accordage du titre de Doctor Honoris Causa au professeur Nicolae Ursulescu”, în „Codrul Cosminului”, S.N., anul XVI, nr. 1, 2010, pp. 167–173.
4. Satco, Emil, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iași, Editura „Princeps Edit”, 2004.
5. Idem, Niculică, Alis, *Enciclopedia Bucovinei. Personalități, localități, societăți, presă, instituții*, vol. III, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.
6. Spinei, Victor, *Nicolae Ursulescu*, în: Spinei, Victor, Rusu, Dorina N. (eds.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. V (S–Z), Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2021, pp. 398–400.
7. Ursulescu, Nicolae, „«Spiritus loci» dans la préhistoire de la Bucovine”, în „Codrul Cosminului”, S.N., anul XVI, nr. 1, 2010, nr. 1, pp. 21–28.